YASHIL IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH

Ergasheva Lobar Yashin qizi
Qarshi davlat texnika universiteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 4-bosqich talabasi
E-mail: ergashevalobar845@gmail.com
+99850-577-13-04
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li
Qarshi davlat texnika universiteti assistent o'qituvchisi
E-mail: meylikovf@gmail.com
ORCID: 0009-0005-6041-5755
+99891-218-19-91
Valiev Oybek Shukhrat o'g'li
Qarshi davlat texnika universiteti katta o'qituvchisi
ORCID: 0009-0005-1573-938X
E-mail: oybekjon.valiev@gmail.com
+99888-801-70-20
https://doi.org/10.5281/zenodo.18619460

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanishning o'zaro bir-biriga ta'siri ko'rib chiqilgan. Yashil iqtisodiyot barqaror iqtisodiy rivojlanishning yorqin va ideal modeli hisoblanib, u hayotning barcha jabhalariga ta'sir qiladi. Uning kontseptsiyasiqashshoqlik va kambag'allik ko'rinishlarini kamaytirish hamda aholining turmush tarzini yaxshilash va farovonlikdarajasini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, barqaror rivojlanish jarayonini faollashtirishga yashil iqtisodiyot dasturini amalga oshirish va sog'lom muhitni yaratish orqali erishish mumkin. Bunda moddiy va insoniy boyliklardan samarali foydalanish, "yashil ish joylari"ni yaratishniqo'llab-quvvatlash, barcha tabiiy resurslardan oqilona foydalangan holda kelajak avlodlarga o'ziga tegishli resurslardan ishlatish huquqini berish va boylikning adolatli taqsimlanishini ta'minlash nazarda tutiladi.

Kalit so'zlar.Yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, yashil moliya, atrof muhit, ekologiya, rivojlanish, yashil energiya.

Аннотация. В данной статье рассматривается взаимосвязь между зеленой экономикой и устойчивым развитием. Зеленая экономика рассматривается как яркая и идеальная модель устойчивого экономического развития, затрагивающая все аспекты жизни. Ее концепция важна для сокращения бедности и лишений, улучшения образа жизни и благосостояния населения. Следует отметить, что активизация процесса устойчивого развития может быть достигнута посредством реализации программы зеленой экономики и создания здоровой окружающей среды. Это предполагает эффективное использование материальных и человеческих ресурсов, поддержку создания «зеленых рабочих мест», рациональное использование всех природных ресурсов, предоставление будущим поколениям права на использование своих ресурсов и обеспечение справедливого распределения богатства.

Ключевые слова. Зеленая экономика, устойчивое развитие, зеленое финансирование, окружающая среда, экология, развитие, зеленая энергия.

Abstact. This article examines the interrelationship between the green economy and sustainable development. The green economy is considered a bright and ideal model of sustainable economic development, which affects all aspects of life. Its concept is important in

reducing poverty and deprivation, improving the lifestyle and well-being of the population. It should be noted that the activation of the sustainable development process can be achieved through the implementation of a green economy program and the creation of a healthy environment. This involves the effective use of material and human resources, supporting the creation of "green jobs", rational use of all natural resources, granting future generations the right to use their resources, and ensuring a fair distribution of wealth.

Key words: Green economy, sustainable development, green finance, environment, ecology, development, green energy.

“Yashil iqtisodiyot“ — bu barqarorlik, resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish tamoyillarini ustuvor o‘ringa qo‘yadigan, shu bilan birga keng qamrovli o‘sish va ijtimoiy adolatni targ‘ib qiladigan iqtisodiy modeldir. Boshqacha aytganda, bu nafaqat iqtisodiy rivojlanishni, balki tabiiy ekotizimlarning saqlanishi va kelajak avlodlarning farovonligini ta’minlashga qaratilgan yondashuvdir.

Mamlakatimizda Prezidentimiz tomonidan olib borayotgan islohotlar doirasida “yashil” iqtisodiyot tamoyillariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, 2025-yilning “Atrof-muhitni asrash va «yashil” iqtisodiyot yili» deb e’lon qilinishi hamda 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Rivojlanish strategiyasi doirasida qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tishni bosqichma-bosqich amalga oshirish, suv resurslaridan samarali foydalanish, “Yashil makon” loyihalarini keng tatbiq qilish va ekohududlarni ko‘paytirish yuzasidan aniq choralar amalga oshirilmoqda. Yurtimizda barqaror innovatsiya va texnologik modernizatsiya masalalariga alohida e’tibor qaratilayotganligi — “yashil” iqtisodiyotga o‘tishdagi muhim tamoyil hisoblanadi.

So‘nggi yillarda yurtimizda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar xususida so‘z yuritadigan bo‘lsak, oxirgi 5-yilda quyosh energiyasi quvvatlarini kengaytirish bo‘yicha bir qator loyihalar ishga tushirildi. Energetika vazirligining ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yil oxiriga borib umumiy quyosh energetikasi quvvati 1 000 MVt dan oshgan. Yurtimizda bunday salmoqli natijalar bilan to‘xtalib qolmay, quyosh energiyasidan olinadigan quvvatni yanada yuqori jabhaga olib chiqish rejalashtirilgan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Birlashgan Arab Amirliklariga (BAA) qilgan tashrifi chog‘ida ikki davlat o‘rtasida “Yashil energetika” sohasidagi hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqish uchun reja va maqsadlarni ilgari surdi.[1]

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit bo'yicha Dasturi (UNEP) yashil iqtisodiyotni inson farovonligini yaxshilash, shu bilan birga ekologik xavflarni va ekologik resurslar tangisligini sezilarli darajada kamaytiradigan mexanizm deb ta’riflaydi. Oddiy qilib aytganda, bu kamroq uglerod chiqindilarini ishlab chigarishga va barcha ijtimoiy guruhlarni resurslar bilan ta’minlashga urg'u beradigan iqtisodiyot. Resurslar samaradorligi va energiya sarfini oshirish orqali ifloslanish va uglerod chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan.[2]

Mamlakatimizda ham aholi sonining ortishi natijasida resurslarga bo‘lgan talabni sezilarli darajada oshishi hamda ekologiyaga ta’sir ko’rsatuvchi muammolar yechimi uchun O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga O‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori qabul qilindi. Mazkur qarorga

[1] https://yuz.uz/uz/news/yashil-iqtisodiyot--mintaqaning-barqaror-ekologik-muvozanati-garovi
[2] Hajila R and Rafeeqa B 2016 Development from the Concept of Economic Development to the Concept of Human Development, Journal of Studies in Development and Society, 3, pp.2-3,7-9.

ko’ra iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va tabiiy resurslarni oqilona iste’mol qilish ustuvor yo‘nalishlari etib belgilandi. Ushbu belgilangan maqsadli indikatorlarga texnologiyalarni modernizatsiya qilish va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali erishiladi. Shuningdek, 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida “yashil” iqtisodiyotga o‘tish islohoti doirasida “yashil” va inklyuziv iqtisodiy o‘sishni ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida resurslarni tejashni yanada kengaytirish masalalari belgilab olingan.[3]

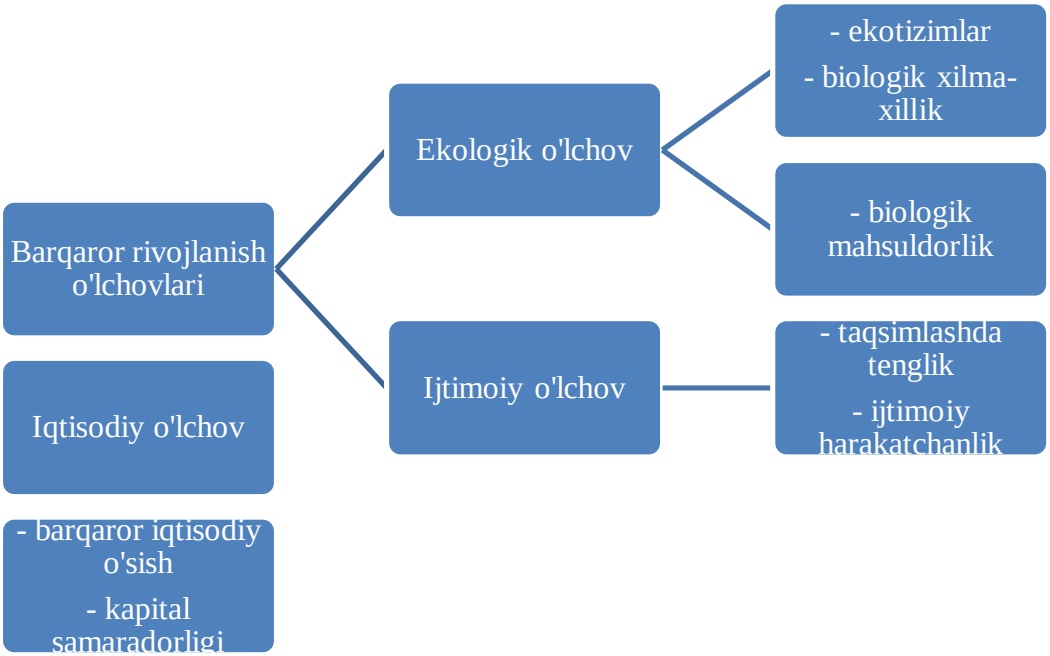
Barqaror rivojlanish tashabbuslari qashshoqlik, atrof-muhitning yomonlashishi va ijtimoiy tengsizlik kabi dolzarb muammolarni hal qilish yo'lidagi izlanishlarimizda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu tashabbuslar kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish qobiliyatiga putur yetkazmasdan, hozirgi zamon ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Taraqqiyot tashabbuslari jamg'armasida (TDI) biz yigirma yildan ortiq vaqt davomida jamiyat o'sishi va barqarorligini rag'batlantiradigan barqaror rivojlanish tashabbuslarini amalga oshirishga bag'ishladik. Barqaror rivojlanish tashabbuslari uzoq muddatli iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikka erishish uchun mo'ljallangan loyihalar va dasturlardir. Ushbu tashabbuslar odamlar va sayyora ehtiyojlarini muvozanatlashtiradigan yechimlarni yaratishga qaratilgan bo'lib, bugungi taraqqiyot kelajak avlodlar hisobiga kelmasligini ta'minlaydi. Barqaror rivojlanishning asosiy tamoyillari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. **Atrof-muhitni muhofaza qilish** : Tabiiy resurslar va ekotizimlarning saqlanishini ta'minlash.
2. **Ijtimoiy tenglik** : Adolat va tenglikni targ'ib qilish, jamiyatning barcha a'zolarining imkoniyatlar va resurslardan foydalanishini ta'minlash.
3. **Iqtisodiy barqarorlik** : Barqaror va resurslarning kamayib ketishiga olib kelmaydigan iqtisodiy imkoniyatlarni yaratish.

Barqaror rivojlanish tashabbuslari ko'pincha Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) bilan mos keladi, bu 2015-yilda qashshoqlik va ochlikdan tortib iqlim harakatlari va toza energiyagacha bo'lgan keng ko'lamli muammolarni hal qilish uchun qabul qilingan global asosdir.[4]

[3] 2030 yilgacha O‘zRning “yashil” iqtisodiyotga o‘tishga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti.

[4] https://www.developmentinitiatives.org/2024/08/07/what-is-a-sustainable-development-initiative-how-it-helps-in-community-growth.

1-rasm. Barqaror rivojlanishning o'lchamlari va uning tarkibiy qismlari.

Yashil moliya yanada inklyuziv va barqaror iqtisodiyotni qurish uchun asosiy tadbirlardan biridir. Ayniqsa, tarix shuni ko'ratadiki, birinchi sanoat inqilobidan boshlab, moliya insoniyat taraqqiyotining qudratli omili bo'lishi mumkin. Kontseptsiyalar o'rtasidagi hamkorlik va ularning o'zaro manfaatli ekanligini hisobga oladigan bo'lsak, yashil moliya iqtisodiy tenglikka hissa qo'shishini ta'kidlash mumkin. Mana eng aniq usullardan ba'zilari:

- bandlikni yaratish: yashil moliyalashtirish orqali qayta tiklanadigan energiya, energiya samaradorligi, barqaror qishloq xo'jaligi va boshqa ekologik toza sohalarga investitsiyalarni jalb qilib yangi ish joylarini yaratish mumkin, xususan marginallashgan guruhlar (masalan, boshlang'ich daraja) va innovatorlar hamda kichik biznes egalari uchun tadbirkorlik istiqbollarini yaratishi mumkin;

- toza energiyadan foydalanish: yashil moliyalashtirish yashash darajasini yaxshilash orqali kam ta'minlangan qatlam uchun toza va arzon energiya manbalaridan foydalanish imkoniyatinioshirishi mumkin. Shuningdek, bu kichik biznesning yanada samarali faoliyat yuritishini ta'minlagan holda uning iqtisodiy imkoniyatlarni ham oshirishi mumkin;

- inklyuziv moliya: yashil faoliyat bilan shug'ullanadigan jismoniy shaxslar va korxonalar uchun arzon kreditlar va mikrokreditlar kabi moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini taqdim etish orqali yashil moliyalashtirishinklyuziv moliya yashil investitsiyalar bilan birlashtirishi mumkin, bu ularga barqaror loyihalarga sarmoya kiritish va o'z bizneslarini hatto kichik miqyosda rivojlantirish imkonini beradi;[5]

Xulosa. Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish o'zaro chambarchas bog'liq tushunchalar bo'lib, ular iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga atrof-muhitni muhofaza qilish va jamiyat farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Yashil iqtisodiyot resurslardan oqilona foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik toza texnologiyalarni rivojlantirish orqali kelajak avlodlar manfaatlarini himoya qiladi. Barqaror rivojlanish esa iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik muvozanatni saqlagan holda uzoq

[5] Ozili, P. Green finance research around the world: A review of literature. Int. J. Green Econ. 2022, 16, 56–75.

muddatli taraqqiyotga erishishni nazarda tutadi. Shu bois, yashil iqtisodiyot tamoyillarini amalga oshirish barqaror rivojlanishning asosiy sharti bo‘lib, u global muammolarni hal etish va barqaror kelajakni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Barqaror rivojlanish tashabbuslari jamiyat o'sishi va barqarorligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy tenglik va iqtisodiy barqarorlikni muvozanatlash orqali ushbu tashabbuslar hozirgi va kelajak avlodlarga foyda keltiradigan uzoq muddatli yechimlarni yaratadi. Taraqqiyot tashabbuslari jamg'armasida biz jamiyatlarni qo'llab-quvvatlaydigan, turmush darajasini yaxshilaydigan va atrof-muhitni himoya qiladigan barqaror rivojlanish loyihalarini amalga oshirishga sodiqmiz.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. https://yuz.uz/uz/news/yashil-iqtisodiyot--mintaqaning-barqaror-ekologik-muvozanati-garovi
2. Hajila R and Rafeeqa B 2016 Development from the Concept of Economic Development to the Concept of Human Development, Journal of Studies in Development and Society, 3, pp.2-3,7-9.
3. 2030 yilgacha O‘zRning “yashil” iqtisodiyotga o‘tishga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti.
4. https://www.developmentinitiatives.org/2024/08/07/what-is-a-sustainable-development-initiative-how-it-helps-in-community-growth.
5. Ozili, P. Green finance research around the world: A review of literature. Int. J. Green Econ. 2022, 16, 56–75.